

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ «ТРИЗУБА»

Події останнього року, а особливо допіру переведена окупація Польщі, де знаходилася маса української еміграції і населення, відрізали од нас значну кількість наших передплатників і прихильників. Відчуваючи не тільки морально, але й матеріально цю втрату, адміністрація звертається до всієї решти своїх передплатників в Європі, в Америці і в Азії з уклінним проханням акуратно присилати передплату, приєднувати нових передплатників і учасників видавничого фонду «Тризуба».

Цього грізного і рішучого часу обов'язком всіх є, і тих, що близько стоять до нашого органу і тих, що далі од нього, підтримати ту трибуну, яку нам лишив Головний Отаман Симон Петлюра, і з якої от уже майже 15 літ, як лунає вільно голос української еміграції в захист ідеї незалежності і державности України.

Ця трибуна сьогодні потрібна ще більше, ніж учора, бо ненажерна Москва з допомогою Німеччини стала ще страшнішим ворогом.

Нас лишилося менше. Так мусимо зробити більше!

Ті, що мають Тризуб в серці, не здаються!

Слава Україні!

ЖЕНЕВСЬКИЙ ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА

Заходами паній українок, що перебувають в Женеві, за допомогою прихильних до нашої справи женеvських громадянск, одновлено діяльність Українського Червоного Хреста. Одновлення це, з огляду на сучасні події, саме на часі. Перед цією гуманітарною організацією розлягається широке поле діяльности, і вона може рахувати на активну підтримку всіх наших земляків, де б вони не перебували. В справах Українського Червоного Хреста поки-що можна писати по адресі:

Monsieur E. de Batchinsky — 3, Rue de la Confederation.
Geneve, Suisse.

Редакція й адміністрація та адреса для звичайної кореспонденції: «Le TRIDENT» 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9.
Адреса для грошевих переказів і рекомендованої кореспонденції: I. RUDICEV. 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9.

Le Gérant : M-me Perdrizet

Imprimerie L. BERESNIAK. 12. Rue Lagrange. Paris (5).

ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENT
UKRAINIENNE

ORGANE DE LA LUTTE POUR L'INDÉPENDANCE DE L'UKRAINE

FONDÉ LE 15 OCTOBRE 1925 PAR SIMON PETLURA

Число 32 (682) Рік вид. XV. 21 вересня 1939 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, четвер, 21 вересня 1939 року.

Події, що розгортаються таким шаленим темпом, швидко, ніж можна було б припускати, вияснили дійсну суть і справжній зміст німецько-московського пакту, заключення якого безпосередне призвело до нападу Німеччини на Польщу, тоб-то до початку нової великої війни, і викликало стільки ріжнотоманітних і протирічливих одні одним коментаріїв.

Вступлення червоних військ на територію Польщі і спільний комунікат совітсько-німецький рел'євно підкреслив значіння заяви Рібентропа, яку він зробив журналістам ще в Москві по підписанню згоди, а саме, що Німеччина і Росія повертаються на традиційний шлях історичної приязни. А одновлено ту «історичну приязнь» двох імперіалістичних держав, що без сорому гандлюють людською кров'ю, ціною в першу чергу України, над якою зміцнено московські кайдани, а далі мала б за те заплатити новим своїм поділом Польща.

Героїчна оборона польської армії і населення Польщі проти нападу з двох боків викликає наш подив, і ми ставимося з пошаною

до лицарських чинів, в яких беруть участь і десятки наших випробованих старшин та сотні тисяч жовнів-українців. Особливо маємо ми підкреслити виступ українських відділів, які з зброєю в руках боронять свою рідну землю проти зухвалого наїздника з Москви.

Польща по нерівній боротьбі з переважаючими кількістю і технічним матеріалом ворогами, по боротьбі, яка ще точиться далі, ступила на тернистий шлях, що ним пройшли під час минулої війни і по ній Бельгія, Сербія та Україна. Ми ближче, ніж хто, на підставі власного досвіду, можемо зрозуміти велику трагедію сусідньої держави і її народу. Та разом з тим, ми і глибше, ніж хто інший, певні, що кінцева перемога права й справедливості приверне волю й незалежність, як Польщі, так і Україні.

* * *

Війна, що огнем і мечем пройшла територією Польщі, захопивши і українські землі, особливо боляче одбилася на долі нашої еміграції. Не можемо ми спокійно думати тут про смерть близьких нам людей, про нове поневіряння тих, що zostалися ще у живих. Але ще більше непокоїть нас загибель кадрів української інтелігенції, страшна руїна багатолітньої і організованої її праці.

Загроза самому існуванню економічних культурних організацій, наукових установ Галичини, цього українського П'ємонту, загроза знищення тим великим цінностям духовним, які являються дорібком і власністю всього народу українського, що їх скупчено у Львові і що мають піти на поталу московським варварам, — це національна катастрофа. Але саме ця нова катастрофа національна повинна об'єднати українців всіх і усюди, скерувати всі духовні і матеріальні сили нації на рідних землях, і на чужині на непримиренну боротьбу з найстрашнішим ворогом — Московією, на ту боротьбу, яку непохитно ведемо ми під нашими, що повинні стати всенациональними, гаслами:

Ключ у Києві! Чолом проти Півночі!

* * *

Висновки з цих трагічних подій в площині українських національно-державних інтересів ясні самі собою: об'єднання усіх українців в боротьбі проти Москви та її союзника, в боротьбі посередній — участю чинною на стороні Англії та Франції та безпосередній — на рідній землі.

Та не менше ясні висновки і в площині міжнародній. Наші перестороги проти постійної загрози з боку московського імперіялізму, що на них сліпі і глухі були міцні світу цього, справдилися швидче, ніж на те хто рахував, і в формі брутальнішої, ніж до того звикли.

Залишаємо теоретикам міжнародного права міркування на тему провагу реальну «колективної безпеки», «пактів не-агресії», сучасне розуміння державної сувереності і недоторкальності кордонів, права війни, коли ще таке існує, і способів її ведення. Тут знайдеться багатий і кривавий матеріал для майбутніх істориків права.

Але практичним політикам тим, що керують долею світа, тим, що оголосили війну во ім'я права і справедливості, нарешті цей злодійський напад ССРСР на Польщу і безправне збройне захоплення українських земель може виявить справжню суть і мету московського імперіялізму, що виступає нині під прибраним ім'ям ССРСР. Суть того імперіялізму, який не тільки тримає в ярмі поневолені Москвою народи, але й загрожує постійним життєвим інтересам інших великих держав в Європі і в Азії.

Проти цієї загрози лише є одна дійсна гарантія: визволення з московського ярма поневолених націй і оновлення їх державності, в першу чергу — самостійності України.

Г Е Р О Ї Ч Н И Й   І С П И Т

Міжнародне становище ускладнилося фактом виступлення Совітів проти Польщі і зайняттям червоними військами широкої смуги від Литви аж до Румунії. Офіційно московський уряд той свій чин пояснює бажанням «протегувати білоруські й українські меншості» в Польщі. Тепер же німецьке агентство DNB та совітське ТАСС видали спільний комунікат, згідно з яким німецький та московський уряди заявляють, що акції німецьких та совітських військ в Польщі не протірають ані інтересам Німеччини чи Совітського Союзу, ані змістові пакту не-агресії, заключеному поміж ними, а навпаки мають, ніби-то, ці акції на меті «усталити лад і спокій в Польщі порушені розвалом Польської держави». Одночасно совіти в ноті до держав воюючих і нейтральних заявляють, що вступ московської армії до Польщі ніяким побитом не порушує неначе-б то їхньої позиції нейтралітету, з якої вони не думають сходити.

Неприкровна лицемірність сбудових офіційних документів, спільного комунікату і совітської ноти, що увійдуть до дипломатичної історії, як найвищий зразок нахабства і дурисвітства, не викликає потреби жадного аналізу. Навіть дитина побачить всю глибину цинізму, що позначає характер не тільки цих документів, але й самих чинів.

Гляньмо на самі факти з погляду українського.

Сьогодні Німеччина й Московщина беруться до поновного розділу Польщі, при чому території, заселені українським народом, мають припасти під «високу протекцію» Москви. Червона рука большевицька намагається загарбати Волинь і Галичину і приєднати їх до великого московського тіла-спрута, що від 1921 року ненаситно ссе всі живі соки Великої України. Росія у формі Союзу («вільних» на папері) Совітських Республік виконує давні імперіялістичні мрії слов'янофілів і царського уряду, які свого часу дбали про здійснення званого заповіту Петра I-го і довершення політики Катерини II-ої. Як повідомляють газети, сам Ворошилов провадить цю операцію. Ворошилов — у ролі Меншикова чи Кутузова!

Не вистарчає лише для викінчення того процесу «возс'єднання», щоб ще й Закарпаття, Буковина й Бесарабія попали під ту ж «високу руку» Москви! Тоді б Московщина, що зветься сьогодні Совітським Союзом, вже б одверто одновила претензію на роллю «протектора» слов'ян на Балкані, себ-то розпочала б знову співати забуті пісні царської Росії з XIX століття про протоки, Царьгород і хрест (чи може сьогодні серп і молот) на

Св. Софії, які викликали стільки заколотів і війн, стільки загроз і крові. Як видно, щирим був ростріляний за коншахти з німцями Сталінін, що сьогодні з тими ж німцями поєднався на житті і смерть, главноверх Тухачевський, коли казав: «не важно, як увійти до Царьгороду — чи з червоним прапором чи з православним хрестом». Важним — увійти.

Хто скаже, що історія оновлюється? Факти, що розгортаються перед нами, стверджують, що вона лише повторюється.

* * *

Але повторюється та московська історія сьогодні знову коштом української крові, коштом українського добра, українських здобутків матеріальних і духовних.

Трудно собі уявити усе те страхіття і одчай, що їх переживають українці — еміграція й населення в Польщі, які опинилися під совітською «опікою». Може, спочатку лапа московського ведмідя і не буде такою вже шорсткою на Волині і в Галичині, якою вона себе виявила на Великій Україні, щоби легше приборкати українську людність, але, нема сумніву, згодом і то певно незабаром почнуться знані заходи ППУ, — ростріли, тортури й заслання, що зал'ють кров'ю і смертю вкриють та в край понівечать ці українські провінції.

Але по-за тими жертвами, що безперечно вкриють ці землі, по-за тим новим страшим шляхом на Голготу, яким знову йде український народ, безперечно станеться руїна того організованого і розвиненого культурного руху, тих нецінених економічних і матеріальних надбань, що їх досягли ці землі, не зважаючи на несприятливі умовини, за останніх двадцять год.

Хто міг передбачати, що П'ємонт української Ідеї, зміцнившись організаційно протягом останніх десятиліть, попаде в руки Москви, яка вже напевно подбає про те, щоб сього разу «вирвать з корнем» український «сепаратизм» і без жалю застосує свій давній термін «в расход» до свідомих українців-патріотів з Волині й Галичини.

Чаша терпіння українського народу наповнюється власною його кров'ю. І це почувають усі українці — всіх напрямків, всіх угруповань, всіх земель, всіх континентів.

Надходить той час, що в історії зветься найвищим часом. Це час найвищого терпіння, збірного, колективного, масового. Це час, який ломить всі штучні перегороди поміж українцями, єднаючи їх у одне суцільне тіло, поранене, але о д н е, покривавлене, але о д н е, розшарпане, але о д н е, розіп'яте на перехресті шляхів сучасности, але о д н е.

* * *

Згідно з свіжими відомостями в Польщі, що спливає кров'ю, обороняючи своє існування, на українських територіях б'ються

проти червоних напасників і завзяті українські відділи, захищаючи рідну землю.

Це ті, у яких озвався дух Крутів, Зимового Походу й Базару, Севлюшу й Хусту. Це ті славні «лицарі абсурду», що своєю кров'ю дали пишуть сторінки української історії. Це ті, що своїм чином доводять нестерпність України, це ті, що всьому світові перед обличчям смерті свідчать голосно горде «Ще не вмерла Україна»...

Українці всіх земель мусять зрозуміти значіння героїчного чину цих вірних синів Українського Народу. Їхній чин — це чин об'єднання українського духу і тіла во єдине проти спільного зухвалого ворога — хижацької Москви.

Вересень 1939 року — історична дата на шляху боротьби української нації за своє життя, за свої права. Історична—своєю безмежною трагедією, історична — своїм глибоким внутрішнім змістом, історична — своїм значінням для майбутнього.

Надходить той час, що його можна назвати найвищим. Цей час — найстрашніший для ворога, бо саме цього часу — великого піднесення і національного напруження — куються й гартуються у єдиний міцний моноліт українські світами розкидані атоми; цього часу розуміють бо всі українці, які стратили все, що могли стратити, що лише зусиллями спільними, плановими, наперед передуманими і одній волі підпорядкованими, можуть вони здобути все і спромогтися на всенациональний чин, який починається і і кінчається словами

«С л а в а   У к р а ї н і !»

вічній, нестерпній, могутній!

Історія знову ставить Українську Націю перед іспитом, кривавим, болучим іспитом, героїчним іспитом. Готуймося ж до нього з усієї сили, і здаймо його так, як то належить героїчній нації.

Микола Новацький

ОД РЕДАКЦІІ

Цього відповідального часу редакція «Тризуба» докладає всіх зусиль, щоб «Тризуб» появлявся регулярно; вона сподівається, що її зусилля зустрінуть чинну допомогу з боку всіх читачів тижневика і всіх наших прихильників, де б вони не перебували.

М О Л І Н Н Я   З А   У К Р А Ї Н У

Останньої неділі, 17 вересня відбулося в Українській Православній Церкві в Парижі в зв'язку з подіями, які переживаємо, моління за Україну. По закінченню літургії настоятель Української Православної Парафії у Франції пан-отець протоієрей Іл. Бриндзан звернувся до вірних з словом, в якому, окресливши те становище, в що в ньому перебуває наш нарід, і ті події, що так боляче відбиваються на долі наших братів в Польщі, які несуть на собі тягар війни, закликав спом'янути молитвою всіх, хто душу свою поклав за рідну землю од початків визвольної боротьби до наших днів, і помолитися за кращу долю України, її волю й державність. Потому присутні навколішках вислухали слова «Молитви за Отчизну», які сього разу особливо глибоко промовляли до сеєця.

По закінченню молитви проголосив пан-отець «Вічну пам'ять» всім тим, хто в обороні України своє життя оддав, і багатоліття Українській Церкві, Народові, нашому славному козацтву та Голові Держави й Урядові.

Ця коротка молитва, що так відповідає сучасному моменту і настроям присутніх, ще сильніше дала відчути ту потребу загального національного об'єднання всіх українців, до якого закликав з такою силою й переконанням наш пастирь.

ОД Т-ва б. ВОЯКІВ АРМІЇ УНР У ФРАНЦІЇ

На долю українського народу випав тяжкий новий іспит. Німеччина в ганебній спільці з Москвою нищить українські землі. Галицька Земля, ця цитадель української культури, з її великими національними скарбами, що їх на протязі десятків років великими спільними зусиллями збирав і зберігав весь український народ, прастара Земля Волинська, перейнята глибокими традиціями боротьби українського народу, опинилися під окупацією червоного наїздника.

Ми знаємо, як він опікується українським народом. Тому розуміємо, що чекає наших братів в Галичині і на Волині. Ми не маємо сили звідси допомогти тим братам нашим, що б'ються сьогодня там з московським військом, але думкою ми з ними і засилаємо їм тверде й непохитне: «терпїть, тримайтеся, борітеся!».

Ми, вояки Армії УНР, з досвіду нашої збройної боротьби, що не раз і не два, а багато разів знаходили ми вихід з безнадійного, здавалося б часом, становища. Глибока віра в правоту нашої Ідеї, вірність присязі, виводили нас з найтяжчого стану.

Новий жорстокий удар, який нанесено українському народові, і який болуче відчуваємо ми, старі борці за Волю України, не може зламати нашого духу, нашої незломної волі до здійснення національного завдання. На долю еміграції у Франції та інших країн випала велика й історична роля: бути оборонцем нашої національної Ідеї, Ідеї Української Держави. Не можемо зріктися цієї ролі, якою б тяжкою до здійснення вона не була. Бо ж цим і для цього ми живемо. Бо ж цим вщерть заповнена наша душа. Бо ж тим до останньої клітини перейнята вся наша істота.

Поміж двома силами, що боряться в Європі, ми як стояли, так і стоїмо на боці Франції та Англії та їх союзників. Цей шлях вказав нам святої пам'яті Небійчик Симон Петлюра. Ним ішов і йде наш Уряд, ним йдемо і ми. І хочемо, як і наш Вождь, вірити, що ці великі держави зрозуміють визвольні змагання Українського Народу.

Наші діти вже пішли в лави французької армії виконувати свої обов'язки перед Францією. Ми, старші, чекаємо на поклик і так само готові чесно сповнити їх. Ми сподіваємося і робимо все, щоб в потрібний мент, ми, українці, при виконанні тих своїх обов'язків, були всі разом, під нашими старими бойовими прапорами.

Цього тяжкого часу закликаю всіх вояків нашого війська, де-б вони не перебували, до дисципліни, до єдності, до спільної праці. Станьмо щільно плече в плече в одних лавах. Будьмо єдині і міцні духом, будьмо тверді, як криця. Слава Україні, слава!

Голова Т-ва

О. Удовиченко

ген.-штабу генерал-хорунжий

20 вересня 1939 р.

ДО УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА У ФРАНЦІЇ

Під тяжкими ударами Московщини, на цей раз у ганебній спільці з Німеччиною, Український Народ знов терпить нечуване знущання, нищиться й плонджується Галицька Земля, — цитадель української культури з її великими національними скарбами, що їх на протязі десятків років спільними зусиллями збирав і зберігав цілий український народ, тепер опинилася під окупацією червоної Москви.

Опікування Московщиною Українським Народом нам усім відоме. Ми добре знаємо яка доля чекає наших братів у Галичині й Волині.

Ми всією душею є з нашими братами, які боряться сьогодні з червоним військом, але не сила наша стати їм реально в допомогу, засилаємо їм наше тверде й непохитне: «борімося поборемо».

Глибока віра в правоту наших ідей перемаже.

Жорстокий удар, який знов нанесено Українському Народові, ми до глибини душі переживаємо, але він не зможе зламати нашого духа, нашої незломної волі до здійснення нашого національного завдання.

Доля судила нашої еміграції у Франції та в інших країнах виконувати історичну ролю: бути оборонцем національної ідеї, Ідеї Української Незалежної Держави.

У боротьбі, яка зараз точиться в Європі, українська еміграція стоїть на боці Франції та її союзників.

Перед Францією ми повинні виконати наш обов'язок — стати в ряди її армії; ми дбаємо, щоб при сповненню цих обов'язків, українці були всі разом під нашими національними прапорами.

У цей тяжкий час нам необхідна найтісніша єдність і спільна співпраця всіх українців. До цього й закликає Генеральна Рада.

Слава Україні!

М. Шумицький

Голова Генеральної Ради

П. Йосипшин

Ген. Секретарь

20-го вересня 1939 р.

Париж.

Е М І Г Р А Ц І Й Н І С П Р А В И У Р У М У Н І Ї

I.

При'їзд високого комісара п. Емерсона.

З початком 1939-го року «Офіс Д-ра Нансена» по справах біженців при Лізі Націй припинив свою діяльність.

Його місце заступив новий орган, що називається «Високий Комісаріят по справах біженців», який так само, як й «Офіс Д-ра Нансена», перебуває під протекторатом Ліги Націй. Місцем осідку «Офіса Д-ра Нансена» була Женева, «Високого Комісаріату» — Лондон.

Завданнями Високого Комісаріату на загал є: дбати про упорядкування та поліпшення правового становища еміграції, що перебуває в різних країнах земної кулі; уможливити еміграції забезпечувати своє існування працею та організувати різного роду допомоги.

На чолі Високого Комісаріату стоїть англієць п. Емерсон. Так само, як і бувший «Офіс Д-ра Нансена», Високий Комісаріят має в різних країнах своїх повновласних представників.

У Румунії таким представником є п. генерал Г. Філітті (Букарешт). Під головуванням останнього функціонує спеціальний Комітет, в який

входять по одному представникові від таких організованих національних груп еміграції у Румунії: від українців, від росіян і від вірменів.

Делегатом від організованої української еміграції в Румунії в цьому Комітеті єсть Заступник Голови Українського Громадсько-Допомогового Комітету п. Д-р Василь Трепке.

З метою ознайомитися на місці з положенням еміграції Високий Комісар п. Емерсон відвідав Румунію, прибувши сюди вечером 16-го і від'їхавши 18-го червня.

Заступник Голови Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії п. Д-р Трепке представив п. Високому Комісарові дві окремі докладні записки, в одній з яких подавався стислий звіт про діяльність Громадсько-Допомогового Комітету, а в другій говорилося про правний, матеріальний та моральний стан «нансеністів» у Румунії. Обидві записки удокументовані відповідним числовим матеріалом, а побажання сформуловані в п'яти конкретних точках.

Ні росіяне, ні вірмени, ні навіть Представництво Високого Комісара в Румунії ніяких писаних матеріалів не представили. Пояснюється це, очевидно тим, що про приїзд Високого Комісара до Румунії еміграційні організації довідалися лише за кілька днів перед приїздом, а може иншим еміграційним організаціям бракує того, чим завше відзначається Громадсько-Допомоговий Комітет Української Еміграції в Румунії, а саме: ініціатива та уміння працювати швидко.

Отже росіянам і вірменам нічого не залишалось, як тільки ствердити, що стан «нансеністів», представлений українцями — правильний, та що до сформульованих українцями побажань вони цілковито приєднуються.

Докладні записки, представлені Громадсько-Допомоговим Комітетом Української Еміграції в Румунії, значно полегшили розмову з п. Високим Комісаром, бо доводилося давати йому вже лише доповнюючі відомості. Вони-ж лягли в основу розмов п. Високого Комісара у Міністерстві Закордонних Справ та Праці, де він мав спеціальні побажання.

І в одному, і в другому Міністерстві, — обіцяли справу становища еміграції в Румунії простудіювати і знайти задовольняюче вирішення.

II.

Становище «нансеністів» у Румунії.

В докладній записці, поданій Високому Комісарові по справах біженців, Громадсько-Допомоговий Комітет Української Еміграції в Румунії і зазначає, що загалом українців — власників сертифікатів д-ра Нансена (або скорочено «нансеністів»), кругло беручи, єсть коло 3000.

Більшість «нансеністів» має родини. А тому, рахуючи тако-ж дітей і жінок, українців, що єсть під протекторатом Ліги Націй, перебуває у Румунії до 9-10 тисяч душ.

Більшість «нансеністів»-українців — це вояки бувшої української національної армії, що протягом 1918-1921 років збройно змагалися з комуністами.

Де-яке число українців прийшло до Румунії тако-ж протягом 1932-1933-го років, коли терор та релігійні, національні, соціальні і економічні переслідування знову були надзвичайно загострилися.

Вік «нансеністів» бувших військових на загал по-над 40 років, але більше 1000 «нансеністів» українців мають уже понад 50 років.

У розділі про правне становище та про умови праці, у докладній записці Комітет подає:

«Не зважаючи на те, що «нансеністи» довший час перебувають в країні, вони вважаються звичайними чужинцями і до них застосовується режим такий самий, як і до всіх інших чужинців. Діти, народжені у Румунії,

залишаються чужинцями і всі обмеження що-до права на працю поширюються й на них у тій самій мірі, як і на їхніх батьків.

Таким чином, у міру того, як діти ставатимуть дорослими, кількість «нансеністів» зростатиме. Справа натуралізації, зв'язана зі складними формальностями та з поважними видатками».

Не зважаючи на те, що відношення уряду Румунії, а тако-ж і румунських урядових чинників до «нансеністів» на-загал доброзичливе, видани протягом останніх років закони утворили для них стан надзвичайно тяжкий.

Так, через заборону чужинцям служити у підприємствах, що працюють на оборону, багато українців-«нансеністів», що працювали на таких підприємствах, були звільнені. Більшість з них залишається у стані постійного безробіття.

Закон про протегування національної робочої сили, яким обмежується кількість чужинців у комерційних, індустрійних та хліборобських підприємствах, становище «нансеністів» знову погіршив.

Максимум чужинців, яких закон дозволяє тримати підприємствам, не мусить перевищувати 20 відс. Тим часом цей відсоток застосовується не до загального числа працівників відповідного підприємства, а до кожної категорії персоналу підприємства зокрема: до вищого адміністративного та технічного персоналу, до нижчого адміністративного і технічного персоналу, до фахівців і кваліфікованих робітників і до робітників некваліфікованих.

Ця сама пропорція застосовується й до учнів у професійних, індустріальних та комерційних підприємствах.

Цим-же законом усталені спеціальні такси, які вносяться у «Фонд Міністерства Праці», за кожного чужинця, що отримує платню за свою працю.

За чужинця на вищій адміністративній або технічній посаді платиться 10.000 леїв, на нижчій адміністративній або технічній посаді — 5000 леїв, за кваліфікованого робітника — 2000 леїв і за звичайного робітника 1000 леїв. Згідно з законом, ці такси обов'язані платити підприємці, працедавці, фактично-ж їх платять працівники, бо працедавці, внівши відповідні такси, стягують їх з утримання робітника.

Обмеження в прийнятті на працю та заведення цих поважних такс довели до того, що багато «нансеністів», загубивши свої посади на одних підприємствах, фактично не мають змоги заангажуватися до других. Загальний стан «нансеністів» у Румунії тяжкий, а для багатьох він став трагічний. На цьому ґрунті були випадки самогубств і нервових потрясеннь з фатальними наслідками. А в еміграційному заголові ці обмеження викликають почування морального пригноблення.

Протягом цього року декретом-законом для чужинців, що живуть без «подорожніх актів» (то-б то паспортів) введена нова такса, так звана «фіксована марка» («тімбру фікс»).

Сертифікат д-ра Нансена мав-би вважатися «актом для подорожі», що відповідало-б реальному змістові, який викладала у цей акт Ліга Націй. До того-ж у випадках подорожі, консульські візи накладаються на «сертифікат д-ра Нансена», що є трактуванням їх, як звичайних закордонних паспортів.

Тим часом закон про «фіксовану марку» інтерпретується в такий спосіб, що цю нову таксу мають платити, при кожнорічному поновленню документів і власники «сертифікатів д-ра Нансена».

Ці такси наступні: «нансеніст», що зіймає вищу адміністративну або технічну посаду, є підприємцем, або власником, — платить 10.000 леїв річно. Урядовець, або кваліфікований робітник — платить 2000 леїв, звичайний некваліфікований робітник — платить 1000 леїв і нарешті особа, що не входить ні в одну з цих 3-х категорій, — платить 500 леїв.

Звільняються від цих такс лише ті, що доведуть свою цілковиту не-заможність.

Не кажучи вже про те, що ці нові такси непосильні для «нансеністів», але — оскільки їх не платять чужинці, що мають національні паспорти й матеріальна ситуація яких без порівняння ліпша, ніж ситуація «нансеністів» — їх треба вважати й не справедливими.

Крім перелічених тут такс кожний «нансеніст» платить ще :

1) за сертифікат д-ра Нансена — 240 леїв.

2) За «білет на вільне перебування в країні» від 264 до 1320 леїв, у залежності від своєї професії.

3) За формуляри прохань при поновленню документів і здачі їх на контроль, за марки поспішности та ин. від 700 до 900 леїв.

До цих спеціальних такс належить ще додати податки: державні, комунальні (громадські), корпораційні та інші.

При дуже малих заробітках більшости емігрантів-«нансеністів» ці всі такси для них єсть занадто великі.

Через обмеження у праві на працю, а тако-ж складні формальности, зв'язані з заангажуванням на працю «нансеністів», загальний матеріальний стан їх у Румунії надзвичайно тяжкий.

Велика кількість «нансеністів» перебуває у стані постійного безробіття, перебиваючися випадковою працею і то в більшості під час літнього сезону, коли попит на робітничі руки збільшується.

Порівнюючи невелика кількість «нансеністів»-українців заробляють вистарчаючі для скромного прожиття засоби. Більшість, особливо тих, що мають численні родини (діти) — не заробляють і житлового мінімуму.

Під оглядом культурним становище українців-«нансеністів» у Румунії до цього часу було задовольняючим.

Більшість з них є релігій православної, а тому свої релігійні потреби мали і мають змогу задовольняти у румунських церквах.

Представники інших релігійних культів мають вільний доступ до церкв відповідних ритуалів, що є в країні.

Навчання в нищих школах у Румунії обов'язкове і безкоштовне, а тому й діти «нансеністів» мають змогу прослухати курс у цих школах.

Тяжче з навчанням у середніх школах і то не тільки через досить високі за навчання, але й тому, що чужинців приймають лише тоді, коли єсть вільні місця.

Так само у високих школах, тим часом випадків навчання у високих школах до цього часу було дуже мало, бо діти емігрантів ще не досягнули для цього відповідного віку.

Громадсько-Допомоговий Комітет і Союз Українок-Емігранток роблять все можливе, щоби допомогти батькам вносити такси і набувати для дітей шкільне приладдя та підручники.

У всякому разі справа середньої та вищої освіти для «нансеністів»-українців у Румунії, зі зростом числа учнів і студентів, набірає тут поважної ваги.

В галузі благодійно-допомоговій та соціального забезпечення українці-«нансеністи» користаються ними від відповідних установ у тій-же самій мірі, як і румуни. У справі модичної допомоги, матеріальної допомоги хворим і бідним ні урядові чинники, ні румунські установи не роблять між потрібними цієї допомоги жадної різниці.

Зважаючи-ж на те, що румунські добротинні організації та установи соціального забезпечення самі не розпоряджають вистарчаючими засобами, допомога хворим та безробітним українцям-«нансеністам» є завжди потрібною, як з боку Громадсько-Допомогового Комітету, так і тих українських еміграційних організацій, що з ним співпрацюють і навколо нього групуються.

На жаль, і засоби еміграційних організацій дуже обмежені, будучи зведеними майже виключно до тих скромних сум, які Громадсько-Допомоговий Комітет має до своєї розпорядимости з марок за «сертифікати Нансена», з яких 50 відс. Офіс д-ра Нансена до цього часу передавав до розпорядимости тутешнього представництва та відповідних еміграційних

організацій, а в тому числі й Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії.

Зазначивши у своїй докладній записці про те, що справа «нансеністів» у Румунії є зараз більш скомплікованою, ніж коли-б то не було раніше та що вона й надалі залишається справою дуже актуальною, Громадсько-Допомоговий Комітет, скомпітував позитивну і корисну працю як бувшого Офісу д-ра Нансена, так і сучасного представництва Високого Комісаріату у Румунії під проводом високоповажного генерала Філітті. Ця праця викликає почуття вдячности, як з боку «нансеністів», так і з боку їхніх організацій. Існування такої установи і на далі є конечно потрібне.

Побажання Громадсько-Допомогового Комітету сформуловані ним у таких п'яти точках:

1) Утворити для «нансеністів» у Румунії спеціальний режим, який-би відрізнявся від становища інших чужинців — отже виділити їх як окрему групу чужинців.

2) Знести такси у першу чергу — «фіксованної марки», далі такси за право на працю і за «білет на право вільного перебування в країні».

Примітка: Чужинці, з країнами яких Румунія має взаємну угоду, звільнені від такс за «білети вільного перебування в країні».

3) Не застосовувати до «нансеністів» норми у 20 відс., визначеної для чужинців по підприємствах у країні.

4) Видавати і в майбутньому до розпорядимости організації «нансеністів» 50 відс. грошей, що отримуються за марки д-ра Нансена у Румунії.

5) Приймаючи на увагу, що суми грошей, які впливають од оплати марок д-ра Нансена, незначні у порівнянні з потребами в допомозі емігрантам, потрібно було-б знайти інші джерела, з яких Ліга Націй була-б ласкава уділяти субвенції для організації «нансеністів» у Румунії.

Високий Комісар п. Емерсон, ознайомившись з цією докладною запискою, подякував заступникові голови Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії п. д-ві В. Тренке за добре опрацьований і цінний матеріал і поспівав — у міру можливостей — задовольнити висловлені в записці побажання.

III

Діяльність Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії.

Докладна записка Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії, подана Високому Комісарові по справах біженців п. Емерсонові, під час його побуту у Румунії, у справі діяльності Комітету складається з двох частин. У першій частині подані стислі данні про заснування, мету і структуру Комітету та організацій, що з ним співпрацюють, а в другій половині статистичний матеріал, що ілюструє, в якій мірі Комітет виконує ті завдання, для реалізації яких він був утворений. Отже у першій частині читаємо:

«Громадсько-Допомоговий Комітет Української Еміграції в Румунії організований у серпні місяці 1923-го року, шляхом вибору делегатами першої еміграційної Конференції, що відбулася у Букарешті.

Склад Комітету мало змінився після першого вибору, бо головні його члени були переобрані на всіх наступних конференціях. Конференції відбулося 7. Остання конференція мала місце в грудні місяці 1936-го року. Сучасний Комітет перебрав працю з 1-го січня 1937 р.

Головними завданнями Комітету є: уділювати українським емігрантам у Румунії правничу, моральну і матеріальну допомоги, захищати їхні інтереси, як перед українським урядовими та громадськими чинниками, так і перед установами та органами міжнародного характеру, а в першу чергу перед Лігою Націй та її органами: бувшим Офісом д-ра Нансена і сучасним Високим Комісаріатом та його репрезентантом у Румунії, з яким Комітетом перебуває у постійному контакті.

В той-же час Громадсько-Допомоговий Комітет єсть репрезентаційним органом Української Еміграції в Румунії та її організацій.

При Комітеті існує «Рада Української Еміграції в Румунії».

Рада складається з усіх членів Комітету, Голови Ревізійної Комісії, Комітету, представників активних еміграційних організацій у Румунії-а саме: Товариства Вояків бувшої Армії УНР, Українського Союзу Жінок-Емігранток, Комітету імени Симона Петлюри та з представників Громад.

Рада єсть органом дорадчим і координуючим діяльність тих організацій, які в неї входять».

Переходячи до діяльності Комітету за час від 1-го січня 1937-го року до 1-го червня 1939-го року, докладна записка ілюструє її такими числами:

Інтервенції характеру загального та засадничого:

Подано меморандумів до Офіса д-ра Нансена в Женеві та до його представництва у Букарешті — 5.

До королівського Інституту у Лондоні — 1.

До Голови Ради Міністрів у Румунії — у справі тяжкої ситуації української еміграції та побажань Комітету для її полекшення — 3.

Прохань до Голови Ради Міністрів — у справі зменшення, або й цілковитого знесення такс, зокрема такси «фіксовані марки» — 2.

Прохань до Голови Ради Міністрів у справі «Професійних книжок» — 2.

Меморандумів до міністерства праці у справі виділення «нансеністів» в окрему групу чужинців та не вчислювання «нансеністів» у 20 відс. чужинців, що можуть працювати по підприємствах — 2.

Прохань в справі зміни порядку річних контролів до міністерства праці — 11.

Прохань про те, щоби на документах «нансеністів» безробітних не накладалося штампілі з написом: «без права на працю» — 1.

Прохань до міністерства національної економії у справі масового звільнення «нансеністів» з індустриальних підприємств — 1.

До нього-ж — у справі тяжкого становища «нансеністів» у зв'язку з обмеженням права на працю — 1.

До нього-ж з проханням видати розпорядок, щоби в питанні права на працю «нансеністів» не вважали чужинцями — 1.

Прохань до міністерства культів і до патріархії — у справі приміщення дітей українських емігрантів до румунських духовних семінарій — 2.

Загалом інтервенцій засадничого характеру — 32.

Дмитро Геродот

(Далі буде)

У Р Я Д О В Е П О В І Д О М Л Е Н Н Я

Іменем Уряду УНР, на чолі якого мене вперше поставлено в столиці нашої землі — Києві, Уряду, який провадив непохитну боротьбу за визволення й державність України під проводом блаженної пам'яті покійного Головного Отамана Симона Петлюри і який, вийшовши разом з героїчною Армією на чужину, ані на хвилину не припиняв тієї боротьби під проводом теперішнього Пана Головного Отамана і не припинить її до перемоги, — закликаю всіх наших громадян сповнити свій обов'язок перед Отчизною.

Глибоко певен, що всі ми, вірні старим нашим прапорам, скропленим святою кров'ю лицарською і вкритим не смертельною славою боевою визвольної війни, всі ми, військові і цивільні, од найстаршого до найменшого, кожен на місці своєму, об'єднавшись щільними лавами ще міцніше навколо Голови Держави нашої — Пана Андрія Лівичького, виконаємо наказ його, що покличе нас слухного часу в останній бій з одвічним ворогом, бій на життя і смерть за волю і щастя України.

Хочу вірити, що цієї вирішальної хвилини, коли на терезах історії знову в огні і бурі нової світової війни важиться доля Українського Народу, всі вірні сини його свідомі свого довгу перед ним, в рідній землі і в розсіянні суцї, звідки б вони не походили і де б вони не перебували, додадуть до наших і всіх своїх зусиль — духовних і матеріальних, щоби спільними силами великої Нації Української прискорити визволення з московської неволі України і привернути їй державну самостійність.

І в тім нехай допоможе нам Бог!

Вячеслав Прокопович

Дано 20 вересня Року Божого 1939
На чужині

Не зважаючи на тяжкі обставини, наш урядовий центр як провадив досі, так і далі провадить свою відповідальну роботу.

1. В мент, коли розігралися трагічні події, він окремими нотами заявив свою непохитну волю боротися на боці держав, що захищають право, справедливість і свободу народів, проти німецько-московських агресорів.

2. Подав протест до урядів проти збройного зайняття совітською Росією українських земель в Польщі і проти безсоромної претензії Москви «протегувати» українську людність.

3. Вживає енергійних заходів, щоби українці, яко такі, взяли чинну участь в боротьбі проти німецько-московської агресії й окупації під своїми старими бовними прапорами.